

regio- novosti

broj 9, ožujak 2017.

S A D R Ź A J

AKTUALNA TEMA

Strategije razvoja urbanih područja i
LAG-ova

REGIO-ANALIZA

Bruto domaći proizvod po stanovniku

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Projekt toplane na biomasu općine
Pokupsko

REGIO-POJMOVNIK

Kružno gospodarstvo

OBAVIJESTI

Događanja / Obrazovanje

REGIO-PUBLIKACIJE

Sustainable Innovation and Regional
Development: Rethinking Innovative
Milieus

Human Smart Cities: Rethinking
the Interplay between Design and
Planning

Revitalizacija i energetska obnova
Donjeg grada: Utjecaj provedbe mjera
obnove zgrada na zapošljavanje,
bruto domaći proizvod i poticanje
gospodarskih aktivnosti

Čuvajmo okoliš – razmislite prije ispisa ove publikacije!

Strategije razvoja urbanih područja i LAG-ova

Jedan od ciljeva kohezijske politike EU-a za razdoblje 2014. – 2020. je potaknuti integrirane strategije koje pospješuju **održiv urbani razvoj** te jačaju otpornost gradova. Kohezijska politika EU-a za razdoblje 2014. – 2020. prepoznaje gradove kao pokretače razvoja, inovativnosti i kreativnosti, mjesta u kojima se koncentriraju razvojni potencijali i izazovi.

Važnost razvoja urbanih područja prepoznata je i u Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (ZRR RH) kojim je uvedena kategorija urbanih područja. ZRR RH je uveo kategorije urbanih aglomeracija za šira područja utjecaja četiriju najvećih gradova (Zagreb, Split, Rijeka i Osijek) i kategorije većih odnosno manjih urbanih

područja, s obvezom donošenja vlastitih strategija urbanog razvoja kao osnovice za planiranje projekata sufinanciranih iz Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova i iz drugih izvora. Strategija razvoja urbanog područja temeljni je strateški dokument u kojem se određuju ciljevi i prioriteti razvoja za urbana područja, a nositelj njene izrade je grad, sjedište urbanog područja.

Urbana područja (urbane aglomeracije, veća i manja urbana područja) ustrojena su sa svrhom postizanja učinkovitijeg planiranja, usklađivanja i provedbe urbane dimenzije politike regionalnog razvoja te povlačenja sredstava iz ESI fondova namijenjenih urbanom razvoju. U tablici 1 popisani su gradovi po kategorijama urbanih područja.

Tablica 1. Urbana područja

Urbane aglomeracije	Zagreb, Osijek, Rijeka, Split
Veća urbana područja (gradovi s više od 35.000 stanovnika)	Zadar, Slavonski Brod, Pula, Karlovac, Sisak, Varaždin, Šibenik, Dubrovnik, Bjelovar, Vinkovci
Manja urbana područja (gradovi s manje od 35.000 stanovnika čija središnja naselja imaju više od 15.000 stanovnika i/ili su sjedišta županija)	Vukovar, Koprivnica, Solin, Zaprešić, Požega, Đakovo, Petrinja, Metković, Čakovec, Virovitica, Gospić, Krapina, Pazin, Slatina, Kastav, Dugo Selo, Knin, Trogir, Križevci, Sinj, Nova Gradiška, Županja, Rovinj, Makarska, Kutina
Jedinstvena urbana područja	dva ili više urbanih područja koja neposredno graniče

Izvor: Sistematizacija EIZ-a prema Zakonu o regionalnom razvoju RH (NN 147/14).

ITU mehanizam (mehanizam integriranih teritorijalnih ulaganja) – Najvećim urbanim centrima u RH osigurano je 345,35 milijuna eura za provedbu aktivnosti namijenjenih održivom urbanom razvoju. Urbana područja, kandidati za financiranje aktivnosti kroz ITU mehanizam su sedam najvećih urbanih centara u RH s najvećom koncentracijom stanovništva, odnosno gradovi koji imaju više od 50.000 stanovnika u centralnim naseljima – Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Slavonski Brod, Zadar i Pula. Za spomenuta urbana područja izrađeni su i usvojeni odgovarajući strateški razvojni dokumenti koji su potom ocijenjeni od strane neovisnih evaluatora. Provedba ovih strategija, kao i aktiviranje ITU mehanizma, očekuje se uskoro.

CLLD mehanizam (eng. *Community Led Local Development* – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice) je mehanizam za uključivanje partnera na lokalnoj razini, uključujući i predstavnike civilnog društva i lokalne gospodarske dionike, u izradu i provedbu integrirane lokalne strategije koja pomaže njihovom području u prijelazu ka održivoj budućnosti. Uredbom (EU) br. 1305/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR)

LAG-ovi su definirani kao nositelji CLLD pristupa putem provedbe svojih lokalnih razvojnih strategija. Stoga se osim strategija razvoja urbanih područja u RH izrađuju i lokalne razvojne strategije LAG¹ područja. Nakon provedenog natječaja, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) odabrala je 54 LAG-a za provedbu razvojnih strategija. Strategije su usmjerene na prepoznavanje razvojnih projekata koje je moguće financirati putem sredstava Programa ruralnog razvoja 2014. – 2020. Lokalne razvojne strategije LAG-ova imaju slične sadržaje i metodološki su usporedive sa strategijama razvoja urbanih područja. Pokrivaju 516 jedinica lokalne samouprave, a njihova područja djelovanja obuhvaćaju više od 2,2 milijuna stanovnika.

Kako spomenute razvojne strategije “pokrivaju” značajan dio prostora i stanovništva Hrvatske, u budućnosti će koordinacija provedbe svih aktivnosti biti od izrazite važnosti, kako bi se ostvario održivi razvoj hrvatskog prostora. Poželjno je stvoriti mehanizam koji će omogućiti praćenje razvojnih aktivnosti i projekata od početka njihove provedbe, kao i tijekom realizacije, kako bi se ostvarili sinergijski/optimalni učinci u prostoru. ■

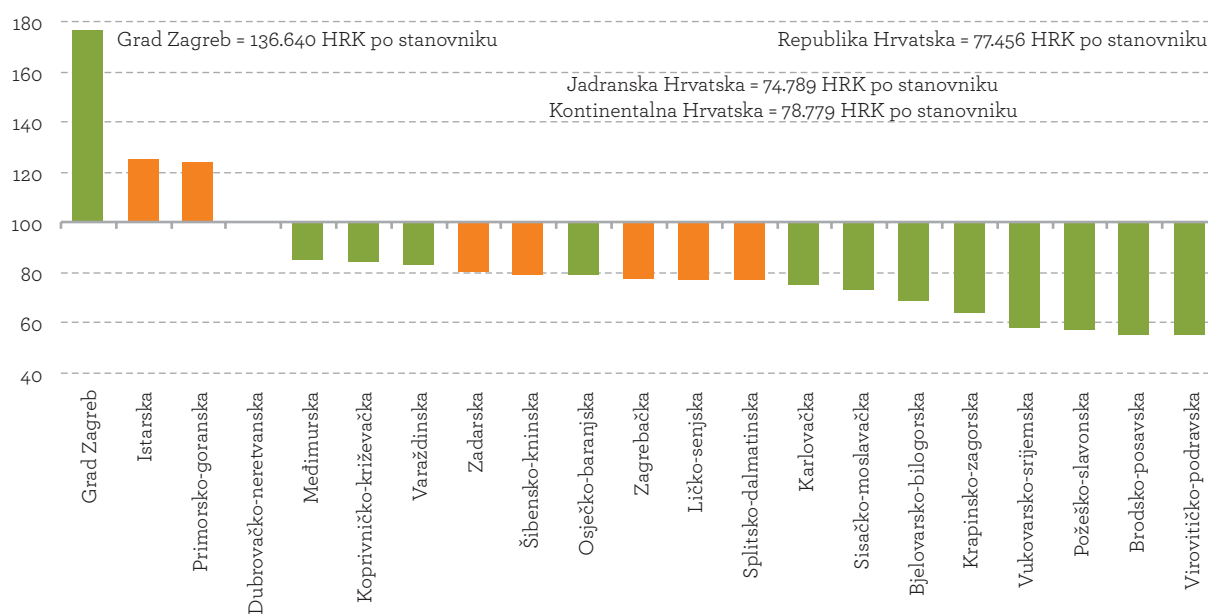
¹ LAG – lokalna akcijska grupa.

Bruto domaći proizvod po stanovniku

Bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku Republike Hrvatske u 2014. godini iznosio je 77.456 kuna (10.152 eura). Na razini statističkih regija NUTS2, BDP po stanovniku Kontinentalne Hrvatske iznosio je 78.779 kuna (10.325 eura), što je za 1,7 posto iznad nacionalnog prosjeka. Stanovnik Jadranske Hrvatske ostvario je prosječni BDP u visini od 74.789 kuna (9.802 eura), što je za 3,4 posto ispod nacionalnog prosjeka. U ukupnom je BDP-u Republike Hrvatske ostvarenom u 2014. godini Kontinentalna Hrvatska sudjelovala sa 68 posto, a Jadranska s 32 posto. Gotovo polovica (48,9 posto) BDP-a Kontinentalne Hrvatske 2014. godine i dalje se ostvaruje u Gradu Zagrebu. S druge strane, čak 71,8 posto BDP-a Jadranske Hrvatske ostvareno je u tri županije: Primorsko-goranskoj (26,8 posto), Splitsko-dalmatinskoj (25,8 posto) i Istarskoj (19,2 posto). Za razliku od razine statističkih regija NUTS2, među županijama su prisutne značajnije razlike u vrijednosti BDP-a po

stanovniku. Ispodprosječni BDP po stanovniku zabilježen je u čak sedamnaest županija. Županije s najnižim BDP-om po stanovniku 2013. godine bile su Virovitičko-podravska s 55,7 posto i Brodsko-posavska s 55,8 posto nacionalnog prosjeka. Osim Grada Zagreba, koji je sa 136.640 kuna (17.908 eura) BDP-a po stanovniku bio za 76,4 posto iznad nacionalnog prosjeka, iznadprosječni BDP po stanovniku ostvarile su samo Istarska (25,3 posto iznad nacionalnog prosjeka), Primorsko-goranska (23,6 posto iznad nacionalnog prosjeka) i Dubrovačko-neretvanska županija (0,3 posto iznad nacionalnog prosjeka). Omjer najveće i najmanje vrijednosti županijskog BDP-a po stanovniku zabrinjava. Grad Zagreb je 2014. godine bio 3,2 puta razvijeniji od najmanje razvijene Virovitičko-podravske županije. Za usporedbu, godinu dana ranije ovaj omjer je iznosio 3,1, dok je 2008. i 2009. godine ovaj omjer iznosio 2,8. Međužupanijske razlike u razvijenosti očito se povećavaju. ■

Slika 1. BDP po stanovniku za hrvatske NUTS2 regije i županije, 2014., RH = 100

Uspješni projekti

Projekt toplane na biomasu općine Pokupsko

Europsku nagradu za istaknute projekte u području održive energije EUSEW (*EU Sustainable Energy Awards*) za najbolji projekt u kategoriji javnog sektora u 2016. godini dobila je općina Pokupsko za projekt toplane na biomasu. EUSEW nagrada u kategoriji javnog sektora dodjeljuje se istaknutim inovativnim projektima u području energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije. Radi se o prvoj toplani na biomasu ovog tipa u Hrvatskoj. Toplana u vlasništvu općine Pokupsko je puštena u pogon 2015. godine, a njezina je izgradnja financirana bespovratnim sredstvima iz pretpristupnog programa IPARD (6,2 milijuna kuna bez PDV-a) te sredstvima Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost (2,6 milijuna kuna, uključujući PDV). Postrojenjem kapaciteta 1 MW grije se 30-ak potrošača (javnih i komercijalnih zgrada i kućanstava) u centru općine koji su u sklopu projekta dobili besplatne priključke i toplinske stanice vrijednosti između 15.000 i 23.000 kuna, a postoji mogućnost proširenja broja korisnika i priključenja buduće poslovne zone.

Pogodnost za izgradnju toplane na ovom području je pokrivenost šumom (gotovo 70 posto). Općina Pokupsko radi i na regionalnom projektu izgradnje sabirno-distribucijskog centra za biomasu, koji se odvija u sklopu provedbe projekta BioRes – Održivi opskrbeni lanci za drvenu biomasu (*Sustainable Regional Supply Chains for Woody Bioenergy*) koji se financira sredstvima Europske unije kroz

program Obzor 2020. Cilj projekta BioRes je razvoj domaćeg tržišta drvene biomase i lokalne opskrbe putem uvođenja inovativnog koncepta sabirno-logističkih centara za biomasu u Srbiji, Hrvatskoj i Bugarskoj, a koji se temelji na međunarodnoj suradnji s tehnološkim predvodnicima iz Europe. Kao rezultat navedenih projekata, te uz kontinuiranu suradnju stručnjaka Regionalne energetske agencije Sjeverozapadne Hrvatske, općina Pokupsko danas ispunjava više od 75 posto energetske potrebe iz lokalnih resursa, a plan je da se taj udio poveća i na 100 posto u narednom petogodišnjem razdoblju. Osim toga, općina Pokupsko očekuje da će ovakvi projekti doprinijeti i postizanju niza drugih socioekonomskih učinaka za lokalno stanovništvo i poduzeća, kao što su povećanje zaposlenosti, snižavanje troškova života i drugo.

Za ovu je europsku nagradu konkuriralo više od 200 projekata iz Europske unije. EUSEW nagrada dodijeljena je u tri kategorije: javni sektor, potrošači i poduzeća i građanstvo. Dobitnici nagrada za 2016. godinu iz ostalih kategorija su: kategorija potrošači – EcoGrid EU projekt (Østkraft, Danska); kategorija poduzeća i građanstvo – Green Brewery Göss (Leoben, Austrija). U tijeku je natječaj za prijave projekata za 2017. godinu, a nagrade će se dodjeljivati u četiri kategorije: javni sektor, potrošači, poduzeća i otoci.

Više informacija o projektu i natječaju dostupno je na internetskim stranicama: <http://www.regea.org>, <http://pokupsko.hr> i <http://eusew.eu/>. ■

Kružno gospodarstvo

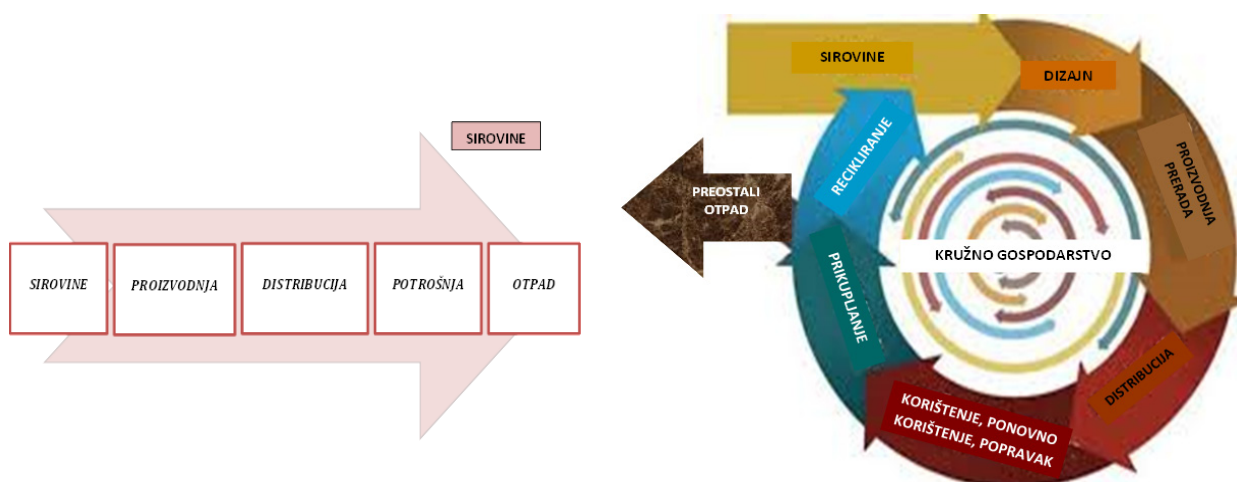
Kružno gospodarstvo je razvojni koncept predložen kao svojevrsna alternativa istrošenom modelu linearnog gospodarstva vođenog načelima “uzmi, izradi, konzumiraj, baci” i nova je uzdanica EU-a za pametan, održiv i uključiv rast. Temeljne postavke kružnog gospodarstva su učinkovito korištenje, uporaba, recikliranje i ponovno korištenje resursa kako bi se ograničili negativni ekološki otisci europskog gospodarstva i ujedno smanjili troškovi u gospodarskim aktivnostima s ciljem gospodarskog rasta. Kružno gospodarstvo je industrijski sustav koji će imati različite posljedice za različite europske regije. Eko-inovacije koje potiču prijelaz na novi sustav pojavljuju se i različito se šire na različitim lokacijama. Pomak prema novom ekonomskom modelu dosad nije bio dovoljno istražen iz regionalne

perspektive. Slika 2 prikazuje prijelaz s linearnog na kružno gospodarstvo.

Postoje razne aktivnosti kroz koje regije mogu sudjelovati u kružnom gospodarstvu. Regionalne i lokalne vlasti imaju brojne alate na raspolaganju kako bi podržale pomak prema kružnom gospodarstvu.²

Novi paket kružnog gospodarstva Europske komisije uspostavlja dugoročni pristup kojim se sprječava nastajanje otpada, povećava recikliranje i ponovno korištenje te smanjuje odlaganje i spaljivanje otpada. Također donosi mjere kojima se pomaže poslovnom sektoru, građanima i javnim vlastima ostvariti koristi od prijelaza na snažnije i zelenije gospodarstvo.³ ■

Slika 2. Od linearnog prema kružnom gospodarstvu

Izvor: HRPSOR, 2015.

² Više o kružnoj ekonomiji vidjeti u: *Circular Economy Strategy*, http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm; *Gospodarstvo i održivost*, HRPSOR, ožujak 2015., http://www.hrpsor.hr/admin/uploads/article/files/gio_41_web.pdf; *Regions in Transition towards a Circular Economy*, Regional Innovation Monitor Plus, 2014., https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/sites/default/files/report/RIM%20Plus_Circular%20Economy_Thematic_Paper%204.pdf.

³ Više o Kohezijskoj politici za kružno gospodarstvo vidjeti na: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/environment/circular_economy/.

Događanja

- **AESOP – Association of European Schools of Planning**, <http://www.aesop-planning.eu/>
AESOP Annual Congress 2017, “Spaces of Dialogue for Places of Dignity: Fostering the European Dimension of Planning”, 11.-14. srpnja 2017., Lisabon, Portugal, <http://aesop2017.pt/>
- **ERSA – European Regional Science Association**, <http://www.ersa.org>
kontakt za Hrvatsku sekciju: Irena Đokić, idokic@eizg.hr
57th ERSA Congress, “Social Progress for Resilient Regions”, 29. kolovoza - 1. rujna 2017., Groningen, Nizozemska, <https://ersa.eventsair.com/QuickEventWebsitePortal/2017-ersa-congress/official-website>
Događanja (godišnje konferencije, ljetne/zimske škole, radionice za doktorande itd.) ostalih ERSA sekcija tijekom 2017. godine možete provjeriti na: <http://ersa.org/upcoming-events/>.
- **EURA – European Urban Research Association**, <http://www.eura.org>
kontakt za Hrvatsku: Dubravka Jurlina Alibegović, djurlina@eizg.hr
EURA 2017 Conference “Cities locked in networks”, 21.-24. lipnja 2017., Varšava, Poljska, <http://py.wgsr.uw.edu.pl/eur2017/>
- **RSA – Regional Studies Association**, <http://www.regionalstudies.org/>
predstavica za Hrvatsku: Marijana Sumpor, msumpor@eizg.hr
RSA Annual Conference 2017, “The Great Regional Awakening: New Directions”, 4.-7. srpnja 2017., Dublin, Irska, <http://www.regionalstudies.org/conferences/conference/rsa-dublin-2017>
- **RSAI – Regional Science Association International**, <http://www.regionalscience.org/>
Svjetski kongres održat će se 2018. godine.
Događanja (godišnje konferencije, ljetne/zimske škole, radionice za doktorande itd.) nacionalnih i regionalnih RSAI udruženja tijekom 2017. godine možete provjeriti na: <http://www.regionalscience.org/~region2da0alh/>.

Obrazovanje

- **Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam “Dr. Mijo Mirković”**
Specijalistički poslijediplomski studij “Europske integracije, regionalni i lokalni razvoj”, http://www.fet.unipu.hr/studijski_programi/specijalisticki_poslijediplomski_studiji/europske_integracije_regionalni_i_lokalni_ekonomski_razvoj
- **Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet**
Specijalistički poslijediplomski studij “Menadžment u javnom sektoru”, <https://www.efri.uniri.hr/hr/study/menadzment-u-javnom-sektoru>
- **Sveučilište u Zadru i Sveučilište u Teramu (Italija)**
Združeni poslijediplomski sveučilišni studij “Sociologija regionalnog i lokalnog razvoja”, <http://www.unizd.hr/sociologija/Me%C4%91unarodnidoktorskistudijSocReg/tabid/4950/Default.aspx>
- **Sveučilište u Zagrebu**
Centar za poslijediplomske studije, sveučilišni interdisciplinarni poslijediplomski specijalistički studij “Upravljanje gradom”, <http://www.unizg.hr/istrazivanje/specijalisticki-studiji/sveucilisni-interdisciplinarni-specijalisticki-studiji/upravljanje-gradom/>
Centar za poslijediplomske studije, sveučilišni interdisciplinarni poslijediplomski specijalistički studij “Priprema i provedba EU projekata”, <http://www.unizg.hr/istrazivanje/specijalisticki-studiji/sveucilisni-interdisciplinarni-specijalisticki-studiji/eu-projekti/>
Ekonomski fakultet, poslijediplomski specijalistički studij “Lokalni ekonomski razvoj”, <http://www.efzg.unizg.hr/default.aspx?id=7460>
Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, poslijediplomski doktorski studij geografije, http://www.pmf.unizg.hr/geog/doktorski_studij/program_i_struktura_studija
Fakultet političkih znanosti, poslijediplomski specijalistički studiji “Lokalna demokracija i razvoj”, http://www.fpzg.unizg.hr/studiji/poslijediplomski/specijalisticki_studiji/lokalna_demokracija_i_razvoj i “Prilagodba Europskoj uniji: Upravljanje projektima i korištenje fondova i programa EU”, http://www.fpzg.unizg.hr/studiji/poslijediplomski/specijalisticki_studiji/pEU

Sustainable Innovation and Regional Development: Rethinking Innovative Milieus

Leïla Kebir, Olivier Crevoisier, Pedro Costa i Véronique Peyrache-Gadeau, ured., 2017, *Sustainable Innovation and Regional Development: Rethinking Innovative Milieus*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, ISBN 978 1784712204.

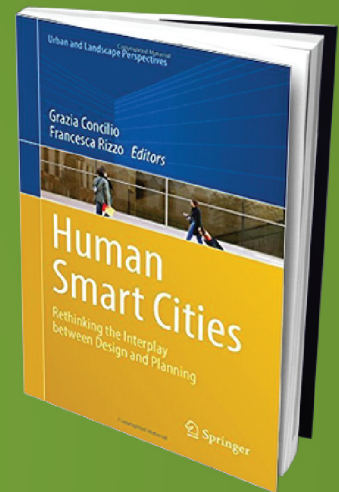
Knjiga propituje načine razvoja suvremenih inovacija. Analizira nedavni razvoj teritorijalnog sustava proizvodnje, mreže inovacija i inovativne sredine, a vezano uz pitanja održivog razvoja. Knjiga sadrži 12 analiza slučajeva koje je proveo iskusan tim međunarodnih stručnjaka i u kojima se predlaže novi konceptualni pristup održivim inovacijama. U širem smislu, autori vrednuju i razvojne modele nastale osamdesetih godina koji su se pojavili u uvjetima globalizacije, konkurentnosti i tehnoloških inovacija.

Više o sadržaju knjige možete saznati na poveznici:
<http://www.e-elgar.com/shop/sustainable-innovation-and-regional-development>.

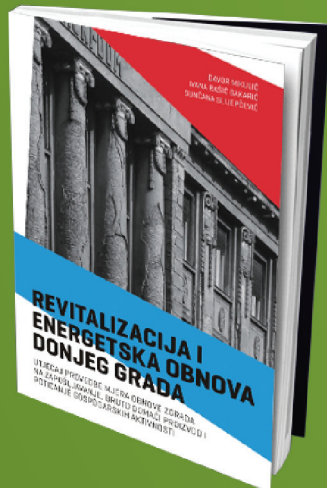
Human Smart Cities: Rethinking the Interplay between Design and Planning

Grazia Concilio i Francesca Rizzo, ured., 2016, *Human Smart Cities: Rethinking the Interplay between Design and Planning*, Cham: Springer International Publishing, ISBN 9783319330242.

Knjiga je vrijedan doprinos raspravi o pametnim gradovima. Istražujući kako koncept pametnih gradova utječe na urbane promjene i dinamiku, autori razmatraju interakcije između planiranja i dizajna, kao i urbane transformacije. U analizu uvode koncept urbanih živućih laboratorija i inicijative pametnih gradova koje smatraju novim i potencijalno kvalitetnim mehanizmima upravljanja gradovima. Knjiga sadrži i nekoliko analiza slučajeva (Antwerpen, Milano, Palermo) s uspješnim urbanim transformacijama te suvremenim načinima prostornog planiranja.

Više o sadržaju knjige možete saznati na poveznici:
<http://www.springer.com/la/book/9783319330228>.

Revitalizacija i energetska obnova Donjeg grada: ...

Davor Mikulić, Ivana Rašić Bakarić i Sunčana Slijepčević, 2017, *Revitalizacija i energetska obnova Donjeg grada: Utjecaj provedbe mjera obnove zgrada na zapošljavanje, bruto domaći proizvod i poticanje gospodarskih aktivnosti*, Zagreb: Ekonomski institut, Zagreb i Regionalna energetska agencija Sjeverozapadne Hrvatske, ISBN: 9789536030453.

Knjiga je rezultat provedbe znanstveno-istraživačkog projekta „Revitalizacija i energetska obnova Donjeg grada“ za potrebe Grada Zagreba, a koji je operativno provodila Regionalna energetska agencija Sjeverozapadne Hrvatske. Revitalizacija i energetska obnova Donjeg grada višedimenzionalan je i složen zadatak i utječe na cijeli niz socijalno-gospodarskih čimbenika. Središnji je cilj procijeniti gospodarske učinke revitalizacije i energetske obnove zgrada u širem središtu Grada Zagreba. Osim dugoročnih učinaka koji proizlaze iz energetske uštede, autori procjenjuju učinke planiranih izdataka za obnovu Donjeg grada na bruto domaći proizvod i zaposlenost. Nadalje, identificiraju i sektore s najznačajnijim očekivanim učincima.

Poziv

Ako ste došli do zanimljivih znanstvenoistraživačkih spoznaja i rezultata, provodite uspješan razvojni projekt i želite podijeliti informacije o tome, ili pripremate događaj o kojem želite informirati kolegice i kolege, slobodno nam prosljedite informaciju koju ćemo rado uključiti u jedan od sljedećih brojeva **Regio-novosti**.